

Koulu täydentyy KOULKOPilla

Syksyn tullen on Suomen koululaitokseen astellut sellainenkin uusi kuvatus kuin KOULKOP. Kouluhallitus on sen toivottanut tervetulleeksi yleiskirjeessään jo toukokuun lopussa. Kirjeestä käy ilmi, että kyseessä on uusi nimi koulun ulkopuolella tapahtuvalle opetukselle. Jos aineen oppituntia ei pidetä koulussa, se on KOULKOPia. KOULKOPiin kuuluvat myös erilaiset opintokäynnit, retket, leirikoukukset ja »työelämään tutustuttamisjakso», joilla ehkä tarkoitetaan tutustumista ansiotyöhön. Vihdoin KOULKOPia ovat »erilaiset tapahtumat».

Epäselväksi jää, onko noita »erilaisia tapahtumia» myös varsinainen »opetustapahtuma» silloinkin kun se sijoittuu koulun seinien sisään. Tämmöiseksi »opetustapahtumaksi» olen havainnut joidenkin nykypedagogien nimittävän opetustaan.

Kouluhallitus sanoo KOULKOPia lyhenteeksi. Se on pikemmin lyhennesana: sana, joka on koostettu jonkin sanaliiton ensimmäisistä kirjaimista. Lyhennesanoja ei ole tapana lukea kirjaimittain. Se joka käyttää sosiaalietujen verottamisesta lyhennesanaa *sove*, myös lukee sen näin eikä äs-oo-vee-ee. *Tevateollisuus* luetaan tevateollisuudeksi, *lukiovetus* lukiovetukseksi; näitä kirjoitusasuja ei siis äännettäessä vaivauduta liioin purkamaan tekstiili- ja vaateollisuudeksi tai luku- ja kirjoitushäiriöisten opetuksiksi. Nähtävästi myös KOULKOP on tarkoitettu luettavaksi »koulkop». Kouluhallitus on rikastanut kieltämme uudella sanalla.

Niin laajalti levinneitä kuin *sove*, *tevateollisuus* ja *lukiovetus* ovatkin, arkisuuden leimaansa ne eivät ole menettäneet. Ne ovat jokapäiväisiä lyhentämisen hätäkeinoja, joiden ainoa oikeutus on siinä, että pitkä käsitteellinen kiteymä voidaan niiden avulla ilmaista tiiviimmin. Ne myös sopivat jollain lailla suomen perinnäisten kaksitavuisten sanojen äännerakenteeseen. Arveluttavampaa on se, että tajunnassa ne helposti kytkeytyvät samannäköisiin mutta muuta merkitseviin sanoihin. »Sovella» ei ole tekemistä sopimisen ja soveliaisuuden kanssa, mutta niitä se vain muistuttaa.

»Lukiovetus» on aivan eri asia kuin lukiovetus. Silti sanat helposti sekaantuvat, ja jos ei kirjoittaja tai lukija ole tarkkana, saattaa lukiovetus vaihtua tukiopetuksenkin, joka on taas hiukan muuta.

Oikeastaan jokaisen lyhennesanan liikkeellelaskija ottaa raskaan vastuun; vaarana on se, että kieli sotkeutuu eikä sen ilmaisukyky ainakaan parane. Jos lyhennesanoja joskus vaihteeksi ja äärimmäisessä hädässä otetaan käyttöön, niiden olisi täytettävä ainakin kolme ehtoa.

Ensimmäinen ehto olisi oikea kirjoitusasu. Lyhennesanoihin ei kuulu läpikotainen isokirjaimisuus; se kuuluu isokirjainlyhenteisiin, semmoisiin kuin VPK, SMP, WSOY. Isokirjainlyhenteet luetaan yleisesti kirjaimittain, lyhennesanoja siis ei. Tältä kannalta KOULKOP sisältää viranomaisen tekemän kirjoitusvirheen. Asiaa ei juuri paranna se, että samanlaisia virheitä on taannoin syntynyt, kun on lyhennetty valtion laitosten ja suurten teollisuusyhtiöiden nimiä sellaisiin asuihin kuin POLOP = Poliisiopisto, VEROH = verohallitus, IVO = Imatran Voima.

Toinen ehto tietysti on jonkinlainen luontevuus: se että lyhennesana noudattaa suomen sanojen rakennetyyppejä eikä ohjaa ajatustakaan ihan harhaan. KOULKOPia tuskin voi kummaltakaan kannalta sanoa luontevaksi; se on lyhennesanan irvikuva. Monikohan pystyy hahmottamaan kirjainjonoa KOULKOP muuten kuin kaksiosaiseksi? KOUL (koulu?) siinä erottuu, ja lisäksi erottuu KOP (Kansallis-Osake-Pankki, jollei sen sijasta hyvällä tahdolla nähdä kopistelu, kopiointia tai muuta semmoista). Lyhenteen sepittäjä tuntuu ajatelleen kolmiosaista hahmotusta: KOUL 'koulu' + ULK 'ulkopuolinen' + OP 'opetus'. Lukijan kannalta tämä hahmotus on luonnonvastainen.

Kolmas ehto vihdoin on lyhennesanan yleinen tarpeellisuus: tiivistääkö lyhentäminen ilmausta niin paljon, että jotain olennaista voitetaan? POLOP, VEROH ja IVO tiivistävät lähtöilmausta, mutta selkeydessä menetetään niin paljon, että lopputulos on tappio. »Koulun ulkopuolella tapahtuva opetus» on kyllä nilkuttavan pitkä termi, mutta voisihan sen hyvin tiivistää vaikka *koulunulkoiseksi opetuksiksi*.

Kannattaa harkita sitäkin, jääkö lyhemmyyden vähäinenkään etu lyhennesanoissa lopulta voimaan. Jo nyt on ilmennyt, että esimerkiksi opettajien ammattilehdelle ei riitäkään pelkkä riisuttu KOULKOP. Sitä on alettu vaatettaa KOULKOP-opetuksiksi, jopa KOULKOP-toiminnaksi. Lyhennesana on tuottanut uuden toiminnan muodon!

Olisikohan liikaa odottaa, että kouluhallitus määrätietoisesti ajaisi uuden kuvauksensa KOULKOPin pellolle ja alkaisi puhua *koulunulkoisesta opetuksesta*? Ellei KOULKOPia päästetä viralta, se voi pian imaista itselleen parin. Miltä kuulostaisi: koulun seinien ulkopuolella annettaisiin KOULKOPia, niiden sisällä KOOPia — samaa, jota tähän asti on sanottu kouluopetuksiksi.

T. I.

N